

АКАДЕМИЯИ МИЛЛИИ ИЛМҲОИ ТОЧИКИСТОН

**МУАССИСАИ ДАВЛАТИИ ИЛМИИ
“МАРКАЗИ ОМУЗИШИ ПИРЯХҲО”-И АКАДЕМИЯИ МИЛЛИИ
ИЛМҲОИ ТОЧИКИСТОН**

**КОНСЕПСИЯИ
РУШДИ МУАССИСАИ ДАВЛАТИИ ИЛМИИ «МАРКАЗИ
ОМУЗИШИ ПРЯХҲОИ АКАДЕМИЯИ МИЛЛИИ ИЛМҲОИ
ТОЧИКИСТОН» ДАР САМТИ ҲИФЗИ ПРЯХҲОИ ҶУМҲУРИИ
ТОЧИКИСТОН БАРОИ ДАВРАИ ТО СОЛИ 2033**

УДК 327:551.324 (575.3)

ББК 26.222.8+72 (2 тадж)

К-12

Қаюмов А.К., Сафаров М.Т.

К-12 Концепсияи рушди Муассисаи давлатии илмӣ «Маркази омӯзиши пиряхҳои Академияи илмҳои Тоҷикистон» дар самти ҳифзи пиряхҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2033 – Душанбе, 2023 - 27 с

Концепсияи мазкур самтҳои асосии рушди Муассисаи давлатии илмӣ «Маркази омӯзиши пиряхҳои Академияи илмҳои Тоҷикистон»-ро дар робита ба ҳифзи пиряхҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи то соли 2033 муайян менамояд. Зарурати концепсия ба падидаҳои зиёде вобаста аст, ки марҳалаи кунунии рушди Тоҷикистонро тавсиф мекунанд. Пиряхҳо, захираҳои барф ва дигар манобеъи оби Тоҷикистон 60 дарсади манобеъи оби Осиёи Марказиро ташкил медиҳанд. Ҳамаи ин ба пешрафти иқтисодиёт ва беҳтар шудани сифати зиндагонӣ мусоидат мекунад. Концепсия бо назардошти эҳтиёҷоти нави пешбинишуда ва пешрафтҳои пешбинишудаи технологӣ ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар соҳаи пиряхшиносӣ, криосфера ва гидрометеорологӣ таҳия шудааст.

Таъкид мекунам, ки дар шароити кунуни рушди босуръат ва пешгӯинашавандаи иқтисоди ҷаҳонӣ, рақобати шадид барои дастрасӣ ба захираҳо ва оқибатҳои тағйирёбии иқлим дар кишвар аз тамоми воситаҳои муосири афзоиши сармоягузорӣ бояд ба таври васеъ истифода шавад.

Боиси хушнудист, ки Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ ҳамчун ташаббускори фаъол дар ҳалли масъалаҳои марбут ба обу иқлим эътироф шудааст.

14 декабри соли 2022 Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид бо ризоият як қатъномаи пешниҳодкардаи Тоҷикистонро қабул кард, ки соли 2025-ро “Соли байналмилалӣи ҳифзи тиряхҳо” ва 21 мартро “Рӯзи ҷаҳонии тиряхҳо” эълон кунад.

*Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
Эмомали Раҳмон
Ба парлумони кишвар, 23 декабри соли 2022*

Номгӯи ихтисораҳо

АГ - Ассамблеяи Генералии СММ

БҶИ СУМ - Барномаи ҷаҳонии тадқиқоти иқлим

ГС - Дабири кулли СММ

ИДМ - Иттиҳоди давлатҳои мустақил

КҚТИ СММ - Конвенсияи қолаби оид ба тағйирёбии иқлим Созмони

Милали Муттаҳид

КҲФ МГ - Кумитаи ҳолатҳои фавқулодда ва муҳофизати граждани

МДИ АМИ Т - Муассисаи давлатии илмии “Маркази омӯзиши пирияхҳои

Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон

МИДМ - Мамлакатҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил

МДИ - Муассисаи давлатии илмии

ПН - Пирияхҳои набзони

ТГ - Технологияҳои геоинформатсионӣ

СУМ - Созмони умумичаҳонии метеорологӣ СММ

ҲРУ - Ҳадафҳои рушди устувор

СКХГ - стансияҳои комплекси худкорӣ гидрометеорологи

СММ - Созмони Милали Муттаҳид

ЭС - Энергияи сабз

UNDRR - Дафтари Созмони Милали Муттаҳид оид ба коҳиши хатари офатҳои табиӣ

Мундариҷа

НОМГҶҶИ ИХТИСОРАҶО.....	2
МУҚАДИМА.....	5
БОБИ 1.МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ.....	5
1.1. Зарурати концепсияи ҳифзи пиряхҳо дар Тоҷикистон	6
1.2. Мафҳумҳои асосӣ	8
1.3. Мақсад ва вазифаҳои Концепсия	8
1.4. Ҳадафҳои асосии Концепсия	9
1.5. Вазифаҳои асосии Концепсия	9
БОБИ 2. Вазифаҳо ва чорабиниҳои афзалиятноки рушди фаъолият дар соҳаи пиряхшиносӣ.....	10
2.1. Таҳлили фаъолияти ҷорӣ дар соҳаи пиряхшиносӣ	11
2.2. Мушкилот.....	13
БОБИ 3. Самтҳои асосии татбиқи Концепсия	13
БОБИ 4. Нишондиҳандаҳои мақсадноки рушди Марказ.....	14
БОБИ 5. Сенарияи Концепсия, марҳилаҳо, арзёбии хатарҳо ва мӯҳлати татбиқи он.....	17
5.1. Лоихаҳои афзалиятноки Концепсия.	18
5.2. Натиҷаҳои пешбинишавандаи татбиқи Концепсия	19
5.3. Маблағгузори Концепсия	20
5.4. Мониторинг ва назорати иҷрои Концепсия.....	20

Муқаддима

Концепсияи мазкур самтҳои асосии рушди Муассисаи давлатии илмии «Маркази омӯзиши пирияхҳои Академияи илмҳои Тоҷикистон»-ро (минбаъд Марказ) дар давраи то соли 2033 муайян мекунад.

Концепсияи ҳифзи пирияхҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд - Концепсия) мутобиқи моддаи 6-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи дурнамо, концепсия ва барномаҳои давлатии рушди иҷтимоию иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва банди 3 моддаи 8 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи пирияхҳо» ва бо қабули қатъномаи А/77/443, Ассамблеяи Генералии СММ, инчунин баргузорию Соли байналмилалӣ ҳифзи пирияхҳо дар соли 2025 таҳия шудааст.

Пешбурди мавзӯҳои асосӣ ба монанди таъсири иқлим ба пирияхҳо ва гардиши об. Инчунин чораҳо оид ба мутобиқшавӣ ба ин тағйирот, аз ҷумла рушди хадамоти мукаммали огоҳсозии барвақтӣ мутобиқи Даъвати огоҳии барвақти Дабири кулли СММ, ки СУМ якҷоя бо Дафтари Созмони Милали Муттаҳид оид ба коҳиши хатари офатҳои табиӣ (UNDRR) роҳбарӣ мекунад.

Дар Концепсия муҳимтарин ҳадафҳо, вазифаҳо ва принципҳои ҳифзи пирияхҳо таҳия гардидааст.

Боби 1. Муқаррароти умумӣ

Омӯзиш ва мониторинги пирияхҳо – системаи мушоҳидаи ҳолати пирияхҳо бо мақсади сари вақт муайян намудани тағйирот ва арзёбии ҳолати онҳо, пешгирӣ ва рафъи таъсири манфӣ ба онҳо, ки қисми таркибии сиёсати давлатӣ оид ба идоракунӣ ва баҳисобгирии пирияхҳо дар каламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Омӯзиш ва мониторинги пирияхҳо бояд бо риояи принципҳои зерин амалӣ карда шаванд: глобалӣ ва пайвастагии мушоҳидаҳои ҳолати

пиряхҳо; ягонагӣ ва муқоисаи усулҳои мушоҳида оид ба ҳолати пиряхҳо ва интишори маълумоти дар натиҷаи мушоҳидаҳои ба даст омада.

Сарнавишти миллионҳо нафар аз вазъи захираҳои барф, пиряхҳо ва миқдори боришот дар кӯҳистони Тоҷикистон вобаста аст. Пиряхҳо ва экосистемаҳои кӯҳӣ, сарвати бузурги Тоҷикистон мебошанд, зеро онҳо на танҳо захирашавии об дар обанбор ва танзимкунандаи чараёни дарёҳо, балки манбаи асосии ғизои дарёҳои ҳавзаи баҳри Арал мебошанд.

Тоҷикистон дорои манбаи ғании захираҳои оби буда, 60 дарсади оби дарёҳои Осиёи Марказӣ, анқтараш, солона дар кишвар 64 миллиард метри мукаб об ташакул меёбад.

Беҳтар намудани хизматрасонии маълумотҳои оид ба пиряхшиносӣ ва иқлимӣ дар Тоҷикистон барои рушди устувори иҷтимоию иқтисодии он муҳим аст. Тоҷикистон ҳамасола ба як қатор офатҳои табиӣ вобаста ба об ва обшавии пиряхҳо, аз ҷумла обхезӣ, тарма, селҳои пиряхи ва рахнашавии кӯлҳои пиряхи дучор мешавад. Тибқи маълумоти мавҷудаи КҲФ Ҷумҳурии Тоҷикистон аз соли 2010 то соли 2022 талафоти иқтисодӣ аз офатҳои табиӣ дар давраи баррасишаванда бо маблағи 1 млрд. 543 млн. 441 тысяч сомони ин 258 млн. 947 тыс. 514 доллари ИМА-ро ташкил додааст. Ба гуфтаи қоршиносони Бонки Осиёи Рушд, аз соли 1992 то 2016 офатҳои табиӣ ба беш аз 80 дарсади аҳолии Тоҷикистон осеб расонида, ба маблағи 1,8 миллиард доллар хисороти иқтисодӣ расонидаанд.

Барномаи Тадқиқоти Ҷаҳонии Иқлим (WMO) баҳогузори менамояд, ки офатҳои табиӣ марбут об ва иқлим дар 50 соли охир панҷ маротиба афзоиш ёфта, ҳар рӯз ба 202 миллион доллар хисорот расидаанд.

1.1.Зарурати консепсияи ҳифзи пирияхҳо дар Тоҷикистон

Зарурати мафҳуми «ҳифзи пирияхҳо» ба падидаҳои зиёде вобаста аст, ки марҳалаи кунунии рушди Тоҷикистонро тавсиф мекунад. Аз як тараф, пирияхҳо манбаи асосии захираҳои оби Тоҷикистон ва кишварҳои ҳамсоя мебошанд. Пирияхҳо, захираҳои барф ва дигар манобеъи оби Тоҷикистон 60 дарсади манобеъи оби Осиёи Марказиро ташкил медиҳанд. Ҳамаи ин ба пешрафти иқтисодиёт ва беҳтар шудани сифати зиндагонӣ мусоидат мекунад.

Аммо бо афзоиши офатҳои табиӣ дар натиҷаи омадани сел, тарма ва обхезӣ харобиҳои зиёд ба бор меоранд ва норасоӣ ва кам шудани маҷрои пирияхҳо, баръакс, хатари хушксолӣ ва таназзули экосистемаҳои обиро зиёд намуда, хисороти ба иқтисодиёт ва аҳолии зиёд мегардад.

Ҳалли ин мушкилот дар натиҷаи ноил шудан ба ҳадафҳои рушди устувор, баланд бардоштани сатҳ ва сифати зиндагии мардум бо ҳифз ва истифодаи самараноки сармояи табиӣ зарурати татбиқи принципҳои «иқтисоди сабз», ҷалби таъмини аҳолии бо маҳсулоти аз ҷиҳати экологӣ тоза, рушди соҳаҳои ҳифзи табиат ва таъмини амнияти экологии аҳолии-ро ба рӯзнома мегузорад.

Таҳияи пешниҳод дар ҷаҳорҷӯби Иттиҳодияи обу иқлим Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Конфронси 27-уми ҷонибҳо (COP-27), Конвенсияи қолаби Созмони Милали Муттаҳид оид ба тағирёбии иқлим (UNFCCC) 2022. Қоҳира (Миср) пешниҳод намуд, ки соли 2025 «Соли байналмилалии ҳифзи пирияхҳо» эълон карда шавад. Мақсади ин пешниҳод тавачҷӯх ба захираҳои об дар зери таъсири тағирёбии иқлим ва обшавии пирияхҳо дар сатҳи ҷаҳонӣ буд.

Мисоли равшан ин қабули бомуваффақияти қатъномаи A/77/443 аз ҷониби Ассамблеяи Генералии Созмони Милали Муттаҳид 14 декабри соли 2022, ки Соли 2025 "Соли байналмилалии ҳифзи пирияхҳо" ва

инчунин ҳамасола 21 март ҳамчун рӯзи ҷаҳонии пирияхҳо таҷлил мешавад ва Дабири кулли СММ Фонди боварӣ оид ба ҳифзи пирияхҳоро таъсис медиҳад.

Дар Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 декабри соли 2023. «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ» зикр гардид, ки дар Тоҷикистон зиёда аз 98 дарсади нерӯи барқ аз манбаъҳои таҷдидшавандаи «энергияи сабз» (ЭС), бахусус тавассути нерӯгоҳҳои обӣ истифода мешавад ва тибқи ин аз рӯи нишондиҳанда, Тоҷикистон дар ҷаҳон ҷои шашумро ишғол мекунад. Дар соли 2032 тавлиди нерӯи барқ дар кишвар комилан аз манбаъҳои таҷдидшаванда, яъне 100 дарсад аз ҳисоби “энергияи сабз” (ҳоло 98 дарсад) таъмин хоҳад шуд, дар ҳоле ки тибқи меъёрҳои байналмилалӣ, то соли 2037 ихроҷи газҳои гулхонаӣ коҳиш хоҳад ёфт. Яъне, Тоҷикистон ҳамчун пешсафи ҷаҳонӣ дар рушди “иқтисоди сабз” то соли 2037 воқеан ба “кишвари сабз” табдил хоҳад ёфт.

Ҳамзамон, дар назар аст, ки ҳиссаи он дар татбиқи стратегияи «сифр партовҳо» то соли 2050 тавассути рушди «энергетикаи сабз» афзоиш ёбад. Интегратсияи принципҳои «энергетикаи сабз» ба сиёсати рушди миллӣ имкон медиҳад, ки Тоҷикистон чунин афзалиятҳои сиёсати иҷтимоӣ-иқтисодии худро, аз қабилҳои истифодаи самараноки захираҳои табиӣ ба таври мақсаднок татбиқ намояд, яъне паст кардани сатҳи камбизоатӣ, ҳифзи муҳити зист (6 ҲРУ) шашум ҳадафҳои рушди устувор).

Гузаштан ба роҳи рушди устувор ва фароҳам овардани заминаҳои он бо ташаббус ва дастгирии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Стратегияи миллии мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлим барои давраи то соли 2030 ва як қатор ҳуҷҷатҳои дигар аз ҷониби Ҳукумати кишвар ва парламон таҳия ва қабул карда шудаанд.

1.2. Мафҳумҳои асосӣ

Муассисаи давлатии илмӣ МДИ «Маркази омӯзиши пиряхҳои Академияи илмҳои Тоҷикистон» (минбаъд Марказ) мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи пиряхшиносӣ ва криосфера мебошад.

Гляциология - илм дар бораи яхҳои табиӣ бо тамоми навъҳои он дар сатҳи Замин, зеризаминӣ, атмосфера, гидросфера ва литосфера мебошад. Объектҳои тадқиқоти гляциология яхҳои табиӣ сатҳи Замин, дар атмосфера, гидросфера, литосфера, режим ва динамикаи инкишофи онҳо, таъсири мутақобила бо муҳити атроф, роли ях дар эволютсияи Замин мебошанд.

Шабакҳои мушоҳидавии давлатии омӯзиш ва мониторинги пиряхҳо - шабакаи мушоҳидаҳои мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи омӯзиш ва мониторинги пиряхҳо, аз ҷумла мушоҳидаҳои пиряхшиносӣ ва гидрометеорологӣ.

Падидаҳои пиряхшиносӣ (селҳои пиряхӣ, тармаҳои барфӣ, пиряхҳои набзи, рахнаи кӯлҳои пиряхӣ ва ғайра.) падидаҳои мебошанд, ки таъсири онҳо метавонад ба соҳаҳои асосии хоҷагии халқ зарари калон расонад ва инчунин ба бехатарии пиряхҳо, аҳоли ва муҳити зист таҳдид кунад.

Ҳифзи пиряхҳо - ҳифзи пиряхҳо аз таъсири тағйирёбии ҷаҳонии шароити обу ва иқлим.

Энергияи сабз - дар маркази иқтисодиёти “сабз” ё ба таври дигар ками карбон, принсипҳои таъмини боэътимоди энергия мебошанд, ки ба сарфаи ва самаранокии энергия ва инчунин гузариши тадричан аз сӯзишвории истихроҷшаванда ба манбаъҳои барқароршавандаи энергия, аз қабилҳои об, офтоб ва шамол асос ёфтаанд.

Пирях - ҷамъшавии табиӣ ҳаракаткунандаи ях ва фирн дар сатҳи замин, ки дар натиҷаи ҷамъшавии ва табдил ёфтани боришоти саҳти атмосфера бо тавозуни мусбати дарозмуддат ба амал меояд.

1.3. Мақсад ва вазифаҳои Концепсия

Концепсияи ҳифзи пиряхҳои Муассисаи давлатии илмӣ «Маркази омӯзиши пиряхҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон» (МДИ МОП АМИ Т) барои давраи миёнамӯҳлат ва дарозмуддат пешбинӣ шудааст. Тибқи моддаи 8 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи пиряхҳо», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 январи соли 2024 № 2026 тасдиқ шудааст ва бо дарназардошти талаботи нави пешрафтаи пешбинишудаи технологӣ ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар соҳаи пиряхшиносӣ, криосфера ва гидрометеорологӣ нигаронда шудааст.

1.4. Ҳадафҳои асосии Концепсия

Ташкили хеле самараноки «Маркази омӯзиши пиряхҳо», ки минбаъд марказ номида мешавад, - таъмини татбиқи сиёсати ягонаи давлатӣ дар соҳаи тадқиқоти илмӣ асоснок, мониторинг ва омӯзиши пиряхҳо ва захираҳои барф, криосфера ва гидрометеорология; имкон медиҳад «чен кардани пиряхҳои набзонӣ», пиряхҳо дар шароити тағйирёбии қлим дар асоси техника ва технологияи муосир, ки сатҳи: – ҳифзи манфиатҳои ҳаётии шахс, ҷамъият ва давлат аз таъсири зуҳуроти хатарноки табиӣ ва тағйирёбии иқлим.

1.5. Вазифаҳои асосии Концепсия

Вазифаҳои асосии Концепсия аз инҳо иборат мебошанд:

- ташаккули назари расмӣ дар бораи нақш ва аҳамияти таъмини ҳифзи пиряхҳо ва захираҳои об ҳамчун ҷузъи ҷудонашавандаи амнияти миллии кишвар;
- фароҳам овардани шароите, ки ба ноил шудан ба сатҳу сифати зарурии нигоҳдорӣ ва ҳифзи пиряхҳо мусоидат карда, имкон медиҳад, ки таъсири манфии тағйирёбии глобалӣ дар шароити обу ҳаво ва иқлим ва

беҳатарии ҳаёт, моликияти одамон, инчунин ба фаъолияти иқтисодиёти кишвар;

– тадқиқоти бунёдӣ ва амалӣ оид ба мутобиқсозии соҳаҳои иқтисодӣ ва иҷтимоӣ дар шароити тағйирёбии иқлим ва эҷоди инфрасохтор, технологияҳо ва омодагии рушди инноватсионӣ дар соҳаи криосфераи баланди технологӣ, пиряхшиносӣ ва гидрометеорология, ки имкон медиҳад омӯзиши динамикаи пиряхҳо ва захираҳои оби Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронидан;

– гузаронидани тадқиқоти экспедитсионӣ ва илмӣ боришот (барф), тарма, сел, режими гидрологии пиряхҳо, кулҳо, обанборҳо. Мониторинги мохворагӣ аз ҳолати қабати барфу ях дар кӯҳҳо дар шароити тағйирёбии иқлим, инчунин таҳияи гузоришҳои миллий оид ба омӯзиш ва ҳифзи пиряхҳо;

– системаҳои баҳисобгирии пиряхҳо аз рӯи феҳристи пиряхҳо дар асоси технологияҳои муосири геоинформатсионӣ, инчунин мониторинги экспедитсионии пиряхҳои озмоишӣ, назорати (репрезентативный) ва набзонӣ;

– ташкил ва навсозии шиносномаҳои пиряхҳои назоратӣ.

Мақсад ва вазифаҳои татбиқи Консепсия аз инҳо иборатанд:

- вазифаҳои афзалиятнок ва таҳлили вазъи кунунӣ;
- нишондиҳандаҳои мақсаднок ва самтҳои афзалиятнок;
- сценария, марҳилаҳо, мӯҳлатҳои татбиқ ва хатарҳо;
- механизми татбиқ;
- пешниҳодҳои лоиҳа ва натиҷаҳои интизоршаванда
- имкониятҳои маблағгузорӣ ва мониторинги раванди татбиқ.

БОБИ 2. Вазифаҳо ва чорабиниҳои афзалиятноки рушди фаъолият дар соҳаи пиряхшиносӣ

Барои ноил шудан ба мақсади Консепсияи мазкур вазифаҳои афзалиятноки модернизатсия ва аз нав таҷҳизонидани техникӣ ва ба сатҳи технологии муосири ҷаҳонӣ расондани ҳамаи унсурҳои системаҳои ба ҳам алоқамандро ҳал кардан зарур аст.

Самтҳои асосии Маркази тадқиқоти пиряхҳо инҳоянд:

- арзёбии ҳолат ва дурнамои рушди илмию техникӣ бо мақсади ҷалби захираҳои давлатӣ барои тадқиқоти илмӣ дар соҳаи омӯзиш ва мониторинги пиряхҳо дар шароити тағйирёбии иқлим, ки барои татбиқи афзалиятҳои рушди иҷтимоию иқтисодӣ ва самтҳои афзалиятноки фаъолияти илмӣ-техникӣ равона гардидааст;

- омода намудани лоиҳаҳои сармоягузорӣ барои давраи оянда оид ба азнав таҷҳизонидани технологӣ ва техникӣ шабакаҳои мушоҳидавӣ, ҷорӣ намудани усулҳо ва воситаҳои автоматикунонидашуда ва мониторинги пиряхҳо (Самти 1);

- таъсиси системаи қабул ва коркарди маълумотҳои аз масофаи дур дар асоси тасвирҳои баландсифати моҳвораӣ ва истифодаи ҳавопаймоҳои бесарнишин бо мақсади мониторинги оперативии ҳолати қабати барф ва пиряхҳо дар минтақаҳои ташаккули обҳези ҳавзаҳои дарёҳои дахлдор;

- ташаккули захираҳои давлатии иттилоотӣ дар соҳаи омӯзиш ва мониторинги пиряхҳо, таъсис ва нигоҳдории маҳзани ягонаи иттилоотӣ ва тартиб додани феҳристи/Каталоги пиряхҳо дар асоси технологияҳои муосири геоинформатсионӣ ГИС (Самти 2);

- мониторинги ҳамаҷонибаи ҳолати пиряхҳои таҷрибавӣ, доимӣ ва набзони, қабати барфу ях дар кӯҳҳо ва криосфера дар шароити тағйирёбии иқлим, инчунин инвентаризатсияи пиряхҳо дар асоси системаи технологияҳои иттилоотии СТИ (Самти 3);

- гузарондани корҳои экспедитсионӣ ва илмӣ-тадқиқотӣ оид ба омӯхтани пирияхҳо ва захираҳои барф, тармаҳо ва сел, инчунин режими гидрологии обҳои пирияхӣ дар ҳавзаҳои дарёҳо, қулҳо ва обанборҳо (Самти 4);

- ташкил ва таъмин намудани фаъолияти шабакаҳои назоратии давлатии;

- ҷамъоварӣ, таҳлил ва коркарди маълумот, ҷамъоварӣ ва бойгонии иттилооти моҳвораӣ, маълумот дар бораи ҳолати пирияхҳо ва захираҳои барф, криосфера, назорат аз болои равандҳои ташаккули захираҳои об, инчунин тайёр кардани маълумоти иттилоотӣ (паёмҳои миллӣ оид ба омӯхтан ва ҳифзи пирияхҳо) ва ба истифодабарандагон расондани он (Самти 5);

- мониторинги таҳқиқоти изотопии пирияхҳо ва қабати барф, инчунин таъсиси озмоишгоҳи доимӣ изотопӣ (Самти 6);

- ҳалли проблемаҳои ва инкишофи кадрҳо, беҳтаршавӣ фаъолият таъминоти илмию методӣ ва кадрӣ Марказ. Рушди ҳамкориҳои байналмилалӣ бо Фонди боварии байналмилалӣ барои саҳмгузорӣ ба ҳифзи пирияхҳо, ки дар назди Котиботи Генералии СММ таъсис дода шудааст (Самти 7).

2.1. Таҳлили фаъолияти ҷорӣ дар соҳаи пирияхшиносӣ

Таҳлили вазъи кунунӣ оид ба иҷрои ӯҳдадорӣҳои ҷорӣ Марказ имкон медиҳад, ки чунин хулосаҳои зерин баровардан мумкин аст:

Дар самти 1: ҷалби нокифояи захираҳои давлатӣ барои гузаронидани тадқиқоти илмӣ дар соҳаи омӯзиш ва мониторинги пирияхҳо. Ҳалли масъалаи рушди институтсионалӣ ва таҳияи лоиҳаҳои сармоягузорӣ.

Дар самти 2: ҳолати кунунии системаи қабул ва коркарди маълумотҳои фосилавӣ дар асоси тасвирҳои баландсифати моҳвораӣ ба талаботи

Созмони умумичаҳонии метеорологӣ (СУМ) ва талаботи байналмилалӣ чавобгӯ нест ва зарур аст, ки:

- чорӣ намудани технологияҳо барои тайёр кардани маълумотҳои иттилоотӣ бо истифода аз аксҳои моҳвораӣ;
- таъмин ва насби системаи қабул ва коркарди иттилооти моҳвораии баландсифат;
- таъмини намудани “Маркази омӯзиши пирахҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон” ба таҷҳизотҳои аксбардории моҳвораӣ ва коркарди натиҷаҳо тавассути геопортали СУМ.

Дар самти 3: мониторинги ҳамаҷонибаи ҳолати пирахҳои таҷрибавӣ, намояндагӣ ва набзонӣ, қабати барфу ях дар кӯҳҳо ва криосфера дар шароити тағйирёбии иқлим зарур аст, ки;

- баҳисобгирии пирахҳо, феҳрист пирахҳо дар асоси технологияҳои муосири геоинформатсионӣ;
- истифодаи системаҳои пешрафтаи мониторинги моҳвораӣ ва истифодаи ҳавопаймоҳои бесарнишин барои арзёбии ҳолати қабати барф, пирахҳо ва кӯлҳои хатарноки пирахӣ;
- инкишофи тадқиқоти фундаменталии илмӣ оид ба омӯзиш ва мониторинги пирахҳо дар шароити тағйирёбии иқлим;
- мониторинги пирахҳо дар шароити махсус (ҳаракати пирахҳо-набзонӣ, рахнаи кӯлҳои пирахӣ) ва дигар офатҳои табиӣ.

Дар самти 4: ташкил ва ба амал баровардани корҳои илмӣ-тадқиқотӣ, технологӣ ва конструкторӣ дар соҳаи гляциология бо роҳи чорӣ намудани техника ва технологияи нав;

- гузарондани корҳои комплекси экспедитсионии геофизикию геодезӣ, истифодаи технологияи ГИС ва тадқиқоти фундаменталии илмӣ оид ба омӯхтан, ҳифз ва истифодаи оқилонаи пирахҳо, қабати барф ва захираҳои об.

Дар самти 5: ташкили фонди ягонаи давлатии маълумот оид ба омӯзиш ва мониторинги пирияхҳо дар асоси чамъоварӣ, таҳлили коркарди маълумот, баҳисобгирӣ, нигоҳдорӣ ва паҳн намудани маълумоти чопӣ оид ба ҳолати пирияхҳо, криосфера ва захираҳои барф;

– маълумот дар бораи ҳолати пирияхҳо, назорат аз болои равандҳои ташаккули захираҳои об, инчунин тайёр кардани маълумоти иттилоотӣ (паёмҳои миллӣ оид ба омӯхтан ва ҳифзи пирияхҳо) ва ба истифодабарандагон расонидани он.

Дар самти 6: муайян намудани таъсири антропогенӣ ба пирияхҳо, қабати барф ва обҳо аз ҳисоби партовҳои моддаҳои ифлоскунанда ва интиқоли фаромарзии онҳо;

– мушоҳида ва назорати таркиби изотопҳо ва санитария, обҳои қабати барф, яхҳо ва манбаи обҳои рӯизаминӣ.

Дар самти 7: таҳияи заминаи меъёрӣ мутобиқи нақшаҳои рушди институтсионалӣ самт чунин аст:

– тайёр кардани кадрҳои илмӣ ва баланд бардоштани ихтисоси онҳо дар соҳаи омӯзиш ва мониторинги пирияхҳо бо роҳи ташкили таълими онҳо дар магистратура, аспирантура, докторантура, инчунин таълими истехсолӣ;

– ташкили ҳамкориҳои самарабахш бо ташкилоту идораҳои дахлдори давлатӣ, муассисаҳои илмӣ, ташкилотҳои миллӣ ва байналхалқӣ ва дигар коллективҳои эҷодӣ, ки фаъолияти онҳо ба гузарондани мушоҳидаҳои пирияхшиносӣ нигаронида шудааст.

2.2. Мушкilot

Мушкilotҳои системавӣ, ки дар айни замон ба Марказ барои пурра иҷро кардани ӯҳдадорихои мавҷуда монеъ мешаванд, инҳоянд:

- нерӯи сусти техникӣ ва технологӣ;
- ҷалби нокифояи захираҳои давлатӣ;

- нерӯи сусти кадрӣ, набудани шароит барои ҷалби мутахассисони баландихтисос;
- ҳифзи пирияхҳо, идоракунии захираҳои оби, офатҳои табиӣ ва талафоти иқтисодӣ;
- дар соҳаи ҳамкориҳои байналмилалӣ се мушкилоти асосиро метавон муайян кард: таъсири антропогенӣ ба пирияхҳо ва қабати барф, ҳифзи пирияхҳо ва амнияти захираҳои об.

БОБИ 3. Самтҳои асосии татбиқи Консепсия

Татбиқи Консепсия иҷрои ӯҳдадориҳои мавҷудаи Марказро дар самтҳои асосии фаъолият (Самтҳои 1-7) беҳтар намуда, дар маҷмӯъ ба ҳифзи пирияхҳо ва обҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат менамояд.

3.1. Дар асоси вазифаҳои самти 1:

- (i) баланд бардоштани устувории молиявии Марказ;
- (ii) кор карда баромадани маҷмуи тадбирҳо оид ба фаъолияти пурсамари ва дар ҳолати корӣ ва нигоҳ доштани таҷҳизот ва технологияи ҷорӣ онҳо;
- (iii) таҳия, озмоиш ва татбиқи бизнес - модели Марказ, ки ба ниёзҳои истифодабарандагон нигаронида шудааст;
- (iv) ҳалли масъалаҳои рушди институтсионалӣ ва таҳия ва татбиқи лоиҳаҳои сармоягузорӣ;
- (v) таҳия ва татбиқи стратегияи ба таври методӣ ва мунтазам кор кардани захираҳо ва таҳкими заминаи устувории молиявии он.

3.2. Дар асоси ҳадафҳои самти 2.

- (i) таъмин ва васл намудани системаи қабул ва коркарди маълумотҳои фосилавӣ дар асоси коркарди тасвирҳои баландсифати моҳворавӣ;
- (ii) таъмини намудани Марказ бо маълумотҳои моҳворавӣ ва коркарди натиҷаҳо тавассути геопортал;

3.3. Дар асоси ҳадафҳои самти 3.

(i) таъмин намудани маҷмӯи компютерҳои фардӣ ва барномаҳои компютерӣ барои таъмини фаъолияти ҳамарӯзаи Марказ ва як компютери хурд баландиктидор (супер компютер), барои бойгонии маълумот ва тартиб додани феҳристи /Каталог пирияхҳо дар асоси иттилооти муосири геоинформатсионӣ;

(ii) баланд бардоштани сифат ва васеъ намудани номгӯи маҳсулоти иттилоотӣ, ки дар шакли дастраси истифодабарандагон пешниҳод мешаванд;

(iii) мониторинги пирияхҳо дар шароити махсус (ҳаракати пирияхҳо, раҳнаи кулҳои пирияхин) ва дигар офатҳои табиӣ;

(iv) омода ва баровардани феҳристи/Атлас (ҳаҷми маҷмӯи) пирияхҳо;

(v) дар ҳайати экспедитсияҳои ҳарсола, ки дар онҳо ташкилоту вазоратҳои манфиатдор иштирок мекунанд, ба роҳ монда системаи доимии комплекси мониторинги тадқиқоти ҳамаи пирияхҳо.

3.4. Дар асоси ҳадафҳои самти 4.

(i) ташкили шабакаҳои ченкунии барф ва мушоҳидаи тарма;

(ii) таъмин намудани асбобу лавозимот, аз ҷумла воситаҳои нақлиёт барои гузарондани мониторинги пирияхҳо ва қабати барф;

(iii) таъмини кормандони Марказ бо либоси гарм ва таҷхизотҳои соҳавӣ;

(iv) таъмин намудани воситаҳои нақлиёт душворгузар барои гузарондани корҳои экспедитсионӣ;

(v) таъминоти ҳавопаймоҳои бесарнишин барои омӯختани пирияхҳо, қабати барф ва ҳолати кулҳои.

(vi) марказ дар якҷояги бо Донишгоҳи Фрайбург (Швейцария) дар пирияхи Федченко экспедитсияҳои тадқиқотӣ мегузаронад.

3.5. Дар асоси ҳадафҳои самти 5.

(i) барқарор намудан ва аз нав таҷхизонидани шабакаҳои мушоҳидаҳои глясиологӣ ва гидрометеорологӣ;

(ii) дар баландии 3500—5000 метр васл намудани стансияҳои комплекси худкорӣ гидрометеорологӣ (СКХГМ);

(iii) татбиқи комплекси таҷҳизот ва барномаҳо барои зуд дастрасии ба иттилооти бойгонӣ ва хизматрасонӣ бо иттилооти пиряхшиносӣ ва гидрометеорологӣ;

(iv) таҷҳизонидани шабакаҳои давлатии гляциологӣ ва гидрометеорологӣ бо асбобу лавозимоти воситаҳои нави замонавӣ, инчунин харидории станцияҳои нави автоматкӣ (худкор).

3.6. Дар асоси ҳадафҳои самти 6.

(i) таҳияи системаи мониторинги сифати об, изотопҳо ва ҳолати санитарӣ;

(ii) муайян кардани таъсири антропогенӣ ба пиряхҳо, қабати барф ва обҳо аз ҳисоби партовҳои моддаҳои ифлоскунанда ва интиқоли фаромарзии онҳо;

(iii) гузаронидани тадқиқоти изотопии пиряхҳо ва қабати барф ва ташкили озмоишгоҳи доимӣ;

(iv) дар ҳамкорӣ бо шарикони рушд, оғоз намудани тадқиқоти радиоизотопӣ барои муайян кардани синну соли пиряхҳо ва дақиқ муайян кардани захираи барф ва ҳаҷми пиряхҳо тавассути пармакунӣ дар болои пиряхҳо.

3.7. Дар асоси ҳадафҳои самти 7.

(i) бо марказҳои миллии гляциологии дигар мамлакатҳо, бо мақсади омӯختани таҷриба робита муқаррар кардан;

(ii) мусоидат ва таъмини иҷрои уҳдадорихое, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон аз руи ҳуҷҷатҳои (созишномаҳо ё конвенсияҳои) байналмилали вобаста ба масъалаҳои ҳифзи пиряхҳо ба зимма гирифтааст;

(iii) такмил додани системаи маълумот ва табодули иттилоот, махсусан дар бораи офатҳои табиӣ (ҳаракати пиряхҳо, кӯлҳои пиряхи раҳнакунанда), дар сатҳи ҷумҳуриявӣ ва минтақавӣ;

(iv) доираи ҳамкориҳо бо марказҳои бонуфузи ҷаҳони оид ба рушди илми пиряхшиносӣ ва ҳамкориҳои байналмилалӣ бо Фонди боварии байналмилалӣ барои саҳмгузорӣ ба ҳифзи пиряхҳо, ки дар назди Котиботи Генералии СММ таъсис ёфтааст, васеъ менамояд;

(v) таҳияи заминаи меъёрӣ мутобиқи нақшаҳои рушди институтсионалӣ;

(vi) таҳия ва татбиқи механизми ҳавасмандгардони молиявӣ, ҷалб ва нигоҳ доштани мутахассисони баландихтисос;

(vii) таҳияи ҳуҷҷатҳои ҳуқуқӣ, илмию методӣ бо назардошти тағйироти институтсионалӣ ва технологии Марказ;

(viii) таҳияи асосҳои илмию методии фаъолияти Марказ тибқи дастуру тавсияҳои Созмони умумиҷаҳонии метеорологӣ (СУМ) бо истифода аз таҷрибаи Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил (ИДМ) ва дигар давлатҳои хориҷӣ;

(ix) таҳияи методологияи муайян кардани арзиши маҳсулот ва хидматҳои пиряхшиносӣ;

(x) таҳияи барномаҳои таълимӣ, дастуламал, нақшаҳои омӯзишӣ оид ба тақмили ихтисос ва таҷрибаомӯзии кормандони Марказ;

(xi) истифода бурдани имкониятҳои системаҳои таълими фосилавӣ аз озмоишгоҳҳои виртуалии криосфераи СУМ барои тайёр кардани мутахассисон;

(xii) ташкили тренинго (таҷрибаомӯзӣ, сафарҳои омӯзишӣ ва курсҳои пурраи тақмили ихтисос) барои кормандони Марказ;

(xiii) инкишофи мактаби аз нав барқароршудаи пиряхшиносии тоҷик;

(xiv) мустақкам намудани потенциали кадрҳо.

БОБИ 4. Нишондихандаҳои мақсадноки рушди Марказ

Самти (самтҳои 1-7) нишондихандаҳо ва индикаторҳои мақсадноки рушди Марказ бояд тамоми самтҳои асосии фаъолияти Марказро фаро гирад. Марказ бояд кафолат диҳад, ки сохтор ба афзалияти стратегӣ комилан мувофиқат мекунад. Мутобиқшавии доимиро ба маҳдудияти захираҳо ва афзоиши рақобат эътироф кардан, фарогирии станцияҳои автоматики гидрометеорологи, ва сифати обро дар дарёҳо васеъ кардан, донишҳои илмӣ ва проблемаҳои тағйирёбии иқлимро васеъ омӯختан лозим аст. Сохтори мурабтаби Марказ имкон диҳад, ки коршиносони олимдорча, алалхусус олимони ҷавонро барои фаъолият ва эҳтиётот ҷалб намояд:

- ва ҳамзамон баланд бардоштани устувории молиявӣ;
- кормандони баландихтисос, ки малакаҳои худро барои қонё кардани ниёзҳои доимии хидматрасонӣ инкишоф медиҳанд ва такмил медиҳанд.

Ҳалли ин масъала бо мақсади баланд бардоштани сатҳи салоҳият ва таҳассуси кормандони Марказро дар самтҳои зерин тақозо мекунад:

- ташкили шабакаи ченкунии барф ва мушоҳидаи тарма;
- таълим ва истифодаи шабакаҳои назоратӣ;
- фаъолият дар соҳаи технологияҳои иттилоотӣ (ТИ) ва системаҳои иттилоотию ҳисоббарорӣ барои ҷамъоварӣ ва коркарди маълумот;
- дар баландии 3500—5000 метр васл намудани станцияҳои комплекси худкорӣ гидрометеорологӣ (СКХГМ);
- истифодаи моделҳои глобалӣ барои захираи барф дар кӯҳҳо;
- таълими модули асосии ҷузъи оперативии системаи минтақавии назорати фосилавӣ, аз ҷумла системаи қабул ва коркарди ибтидоии иттилооти моҳворавӣ;

- такмили системаи мониторинги оперативии ҳолати қабати барфу ях дар шароити махсус (ҳаракати пиряхҳо, кӯлҳои пиряхӣ раҳнақунанда) ва дигар офатҳои табиӣ дар шароити тағйирёбии иқлим;

- таъмин намудани маҷмӯи компютерҳои фардӣ ва барномаҳо бо мақсади беҳтар намудани маълумоти гидрометеорологӣ дар асоси системаҳои иттилоотии геоинформатсионӣ (ГИС) дар шароити тағйирёбии иқлим;

- истифодаи усулҳои муосир, моделҳо, технологияҳо, ҳисобҳо - системаҳои технологияи ГИС ва мини Super - компютерҳо ва серверҳои пуриқтидор барои нигоҳ доштани маҳзанаи иттилоти ва ғайра;

- гузаронидани таҳқиқи вазъияти ҳозираи пиряхҳо дар минтақаҳои қуҳии ҷумҳурӣ ва тайёр кардани маҳзанаи мушоҳидаҳои замини ва қайҳонии пиряхҳо дар шароити тағйирёбии иқлим;

- гузаронидани тадқиқоти изотопии пиряхҳо ва қабати барф ва ташкили озмоишгоҳи доимӣ;

- таҳияи ҳуҷҷатҳои ҳуқуқӣ, илмию методӣ бо назардошти тағйироти институтсионалӣ ва технологияи Марказ;

- ба даст овардани як ҳавопаймои бесарнишин парвозаш бо масофаи 50 км рафтани ва баргашт;

- хариди телефонҳои моҳворагӣ;

- таъмин намудани воситаҳои нақлиёт душворгузар барои гузарондани корҳои экспедитсионӣ;

- таъсиси шӯъбаи ягонаи телекоммуникатсия ва ҷамъоварӣ ва коркарди маълумот;

- таъсиси Платформаи (мобильный приложение) Марказ, бо мақсади таъмин намудани маълумот ба қормандони Марказ, шаҳрвандон ва шахсони ҳуқуқӣ тавассути сомонаҳои Интернет;

- насби системаи визуализатсияи иттилооти гидрометеорологӣ ва пиряхӣ дар асоси Сервер ва барномаи компютери системаи Cryosphere GIS;

- баҳисобгирии пиряхҳо ва ташкили феҳристи / Атласи пиряхҳо;

- таҳияи барномаҳои таълим, нақшаҳои омӯзиши такмили ихтисос ва таҷрибаомӯзии кормандон;

- таҳияи бизнес/моделҳои фаъолияти Маркази ҷиҳати нигоҳ доштани сатҳи хизматрасонӣ.

БОБИ 5. Сенарияи Консепсия, марҳилаҳо, арзёбии ҳатарҳо ва мӯҳлати татбиқи он

1. Сенария, марҳилаҳо ва мӯҳлати татбиқ

Бо дарназардошти мураккабии истисноӣ ва бисёрмақсадии самти рушди фаъолияти «Маркази омӯзиши пиряхҳо» барои давраи то соли 2033 пешниҳод карда мешавад, ки давраи татбиқи Консепсияи мазкур ба 2 марҳила тақсим карда шавад:

марҳилаи аввал, солҳои 2024 - 2028;

марҳилаи дуюм, солҳои 2029 - 2033.

Муассисаи давлатии илмӣ «Маркази омӯзиши пиряхҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон» объектҳои асосии навсозӣ дар Консепсияи мазкур ба нақша гирифта шуда аст.

Дар марҳалаи якум азнавсозии воситаҳои таҷҳизоти техникаи ва компютер серверҳо, асбобҳои бойгонӣ, системаҳои алоқа ва шабакаҳои назорати давлатӣ, инчунин гузоштани комплексҳои автоматикии гидрометеорологӣ ва станцияи назорати сифати обҳои руизаминӣ вазифаи асосӣ мебошад.

Дар марҳилаи дуюм кор аз рӯи як қатор барномаҳои мақсаднок ва лоиҳаҳои мушаххас оғоз мегардад. Дар назар аст, ки пас аз анҷоми

марҳилаи аввал вазифаҳои марҳилаи дуум ва роҳҳои ҳалли онҳо мушаххас карда шаванд. Нақшаи чорабиниҳо оид ба татбиқи Консепсия дар замимаи №1 оварда шудааст.

2. Арзёбии хатар

Татбиқи Консепсияи мазкур бо хатарҳои алоқаманд аст, ки метавонанд барои ноил шудан ба натиҷаҳои пешбинишуда монеъ шаванд. Хатарҳои ғайри муқаррари чунин аст:

- хавфҳои макроиктисодӣ, ки бо эҳтимолияти паст шудани суръати рушди иқтисодӣ ва сатҳи ҷаъолияти сармоягузорӣ, инчунин бо бўҳрони низоми бонкӣ ва ба вучуд омадани касри (дефицита) бучет алоқаманданд. Ин хатарҳо метавонанд ба татбиқи чунин лоиҳаҳои калонҳаҷм, аз қабилӣ системаҳои моҳворагӣ, рушди воситаҳои таҷҳизотҳои соҳавӣ ва телекоммуникатсионӣ, системаҳои коркарди маълумот, интиқол, чамбоварӣ ва бойгонии онҳо, инчунин системаҳои технологияҳои хурди суперкомпьютерро таъмин мекунанд, таъсир расонанд;

- хатарҳои амалиётӣ, ки бо номукамалии системаҳои идоракунии таъминоти нокифояи техникӣ ва меъёрии ҳуқуқии Консепсияи мазкур алоқаманданд. Ин хатарҳо метавонанд ба таъхир дар анҷоми ҷаъолиятҳо ва ба даст овардани натиҷаҳои ба нақша гирифташуда оварда расонанд;

- хатарҳои сунъӣ ва экологӣ, ки бо ба вучуд омадани фалокати бузурги техногенӣ, экологӣ ва пандемия алоқаманданд. Ин хатарҳо метавонанд хароҷоти ҷиддӣ иловагӣ молиявиро тақозо кунанд ва боиси аз дигар самтҳои рушди системаи таъминоти пиряхшиносӣ ва гидрометеорологӣ дур шудани маблағҳо ва дигар самти мутахассисон барои рафъи оқибатҳои офати табиӣ гардад.

Дар байни таъсири тарафҳо, инчунин коҳиши ҷолибияти сармоягузорӣ ва рейтингӣ эътимод ба ҷаъолияти пиряхшиносӣ ва гидрометеорология аз ҷониби созмонҳо ва институтҳои байналмилалӣ молиявӣ интизор шудан мумкин аст.

5.1. Лоихаҳои афзалиятноки Консепсия

Бо дарназардошти аҳамияти рӯзафзуни иҷтимоӣ, иқтисодӣ, дохилии сиёсӣ ва байналмилалӣ таназзул ва аз байн рафтани пирияхҳо дар кӯҳистони Тоҷикистон, бо дарназардошти омилҳои тағирёбии иқлим, омӯзиш ва ҳифзи пирияхҳо, рушди инсоният, амнияти энергетикӣ, ки барои рушди иқтисодӣ ва мавҷудияти инсон аҳамияти ҳалкунанда дорад.

Мақсади марказ ба Ҳукумат ва шарикони рушд равона кардани пешниҳод оид ба маблағгузорӣ ба лоихаҳои мебошад, ки ба барқарорсозии системаи мониторинги оперативии пирияхҳо ва захираҳои барф дар кӯҳҳо бо истифода аз коркарди иттилооти моҳвораӣ, насби маҷмааи станцияҳои комплекси худкорӣ гидрометеорологӣ (СКХГМ) ва воситаҳои таҷҳизоти техники ва компютер барои ҷамъоварӣ ва коркарди маълумот, ва компютерҳои хурди мини Super - компютерҳо ва серверҳои пуриқтидор. Насби системаи технологияи GIS нигаронида шудаанд.

Консепсия самтҳои афзалиятнокро дар бар мегирад, аз қабилӣ:

- Гузаронидани тадқиқоти экспедитсионӣ ва илмӣ пирияхҳо.
- Мониторинги ҳамгирошудаи ҳолати пирияхҳои доимӣ ва набзонӣ, захираҳои барф ва мушоҳидаҳои гидрометеорологӣ.
- Ҷамъоварӣ, таҳлил ва коркарди маълумот, ҷамъоварӣ ва бойгонии иттилооти моҳворагӣ.

5.2. Натиҷаҳои пешбинишавандаи татбиқи Консепсия

Татбиқи Консепсияи мазкур имкон медиҳад, ки системаи «Маркази омӯзиши пирияхҳои Академияи илмҳои Тоҷикистон», насби сансияҳои автоматикии гидрометеорологӣ, таҷҳизоти махсус, аз ҷумла ҳавопаймоҳои бесарнишин парвозаш бо масофаи 50 км рафтан ва баргашт, барои гузаронидани корҳои экспедиционӣ ва бахисобгирии

пиряхҳо навсозӣ карда шавад. Дастрасӣ ба қабул ва коркарди иттилооти мохворагӣ барои мониторинги қабати барфу ях ва кӯлҳои кӯҳӣ, ошкор кардани барфу яхбандӣ, таҳлили муҳочирати хати барф, инчунин ҳисоб кардани нури инъикосшуда аз барфу ях, ҳарорати онҳо.

Қорӣ намудани системаҳои технологияи мохворагӣ ва технологияи ГИС имкон медиҳад, ки аз фосилаи дури қабул ва коркарди иттилооти мохворагӣ назорат карда шавад ва ба Марказ дастрасии васеътар ба иттилооти мохворай ва омӯзиш фароҳам оварда мешавад.

Афзалияти асосии барои Марказ ин азнавсозии васеъ миқёси техникӣ ва институтсионалии шабакаҳои он мебошад, ки ба ташкили платформаи ҳамҷонибаи маълумот, истгоҳи қорӣ, рушди воситаҳои махсус ва системаи телекоммуникатсионӣ, баланд бардоштани устувории ташкилӣ, кадрӣ ва молиявӣ ва ғайра нигаронида шудааст.

Зарурати пайваста мутобиқ шудан ба ҷаҳони зудтағйирёбандаро эътироф кардан муҳим аст. Зарурати гузаронидани ислоҳоти мунтазам ба хатари таназзули пиряхҳо, маҳдудияти захираҳо, афзоиши рақобат, пешрафти технологӣ ва дигар омилҳо вобаста аст.

Вазифаи Марказ аз он иборат аст, ки минбаъд низ ба ҳадафҳои худ мувофиқат кунад ва ба як созмони тағйирёбанда ва муассир табдил ёбад. *“Шиор сармоягузори барои ҳифзи пиряхҳо ва пиряхҳо барои энергияи сабз”* мебошад.

5.3. Маблағгузории Концепсия

Сарчашмаҳои маблағгузории Концепсияи мазкур аз ҳисоби грантҳои ташкилотҳои байналмилалӣ ва маблағҳои буҷетӣ ҳар сол ба «Маркази омӯзиши пиряхҳои Академияи илмҳои Тоҷикистон», ҷудо карда мешаванд. Ғайр аз ин, ки иттилооти оперативӣ ва махсусгардонидашударо мунтазам истифода мебаранд, инчунин

маблағҳои ташкилотҳои байналмилалӣ ва донорҳо, ки ҳилофи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон нестанд, ҷалб карда мешаванд.

5.4. Мониторинг ва назорати иҷрои Консепсия

Барои ноил шудан ба ҳадафҳои стратегӣ ва баланд бардоштани самаранокии татбиқи Консепсияи мазкур системаи мониторинги татбиқи он ташаккул дода мешавад, ки ҳадафҳои стратегӣ инҳоро дар бар мегирад:

- ташкили нақшаи чорабиниҳо барои ҳар як марҳилаи татбиқи Консепсияи мазкур бо дарназардошти ноил шудан ба нишондиҳандаҳои пешбинишудаи марҳилаи гузашта;

- муқаррароти Консепсияи мазкур бо мақсади таъмини мутобиқати он бо афзалиятҳои рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар;

- ташкили механизми мониторинг, амалисозии Консепсияи мазкур, аз ҷумла ташаккули системаи ҳисоботдиҳии татбиқкунандагони фаъолият.

Татбиқи Консепсияи мазкур аз ҷониби Муассисаи давлатии илмӣ «Маркази омӯзиши пиряхҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон» амалӣ карда мешавад.

Ҳамоҳангсозии татбиқи Консепсияи мазкур Муассисаи давлатии илмӣ «Маркази омӯзиши пиряхҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон» мебошад. Вазифаҳои ҳамоҳангсоз аз ташаккули низоми мониторинги татбиқи Консепсияи мазкур, таҳлили рафти иҷрои нақшаи чорабиниҳо ва арзёбии натиҷаҳои бадастомада, инчунин пешниҳоди ҳисоботи ҷамъбасти ва пешниҳодҳо оид ба оптимизатсияи маҷмӯи тадбирҳо ва молиявӣ ба Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон мебошад.